

Vzdělávací obor:

Dějepis

Očekávaný výsledek učení:

CAS-DEJ-001-ZV9-009

Rozliší příčiny, důsledky a podobu konfliktů a spolupráce v minulosti.

Popis úrovně NA CESTĚ

- Prozkoumá několik příkladů významných válek, revolucí a spolupráce.
- Popíše jejich krátkodobé důsledky i bezprostřední příčiny a rozliší mezi reálnými a ideologickými (zástupnými) důvody (např. náboženské spory u třicetileté války, konflikty 20. století).
- Na příkladech revolucí a válek sleduje předpoklady jejich ukončení a co je součástí procesu smíru.
- Rozeznává různé způsoby chování v době konfliktu, včetně příkladů aktivní pomoci a solidarity s pronásledovanými a aktivními odpůrci bezpráví (příběhy Romů, Židů, jejich podporovatelů či zachránců v době nacistické genocidy apod.).

Martin Luther King a cesta ke spravedlnosti: Může být nenásilí silnější než síla?

Autor materiálu: Mgr. Jiří Karen, Ph.D.

Anotace

Ilustrace se zaměřuje na příklad nenásilného odporu v boji za občanská práva v USA. Žáci zkoumají autentické prameny – projev Martina Luthera Kinga, dopis z vězení a fotografie z protestů – a hledají odpověď na otázku: „Může být nenásilí silnější než síla?“. Rozlišují příčiny a důsledky konfliktu, hodnotí postoje aktérů a propojují historické události s otázkami spravedlnosti a občanské odpovědnosti. Lekce rozvíjí myšlení v souvislostech a kompetenci k občanství a udržitelnosti.

Zadání pro žáky

Úvodní kontext:

Ve Spojených státech v 60. letech 20. století čelili Afroameričané nespravedlivému zacházení. Martin Luther King vedl nenásilný odpor: protesty, pochody, výzvy k rovnosti. Byl za to uvězněn, ale jeho slova i činy pomohly změnit zákony i postoje veřejnosti

1. Evokace – práce s fotografií

Podívej se na historickou fotografii dětí, které byly zatčeny během nenásilného protestu v americkém městě Birmingham v roce 1963.

- Co se podle tebe na fotografii děje?
- Proč si myslíš, že byly děti zatýkány?
- Co si myslíš, že tím chtěly vyjádřit?
- Co ti přijde na této situaci nejsilnější?

2. Zkoumání historických pramenů

Pracuj se třemi různými zdroji, které zachycují pohled na nenásilný odpor v 60. letech v USA:

ZDROJ 1 – Projev Martina Luthera Kinga („I Have a Dream“)

ZDROJ 2 – Dopis z vězení v Birminghamu

ZDROJ 3 – Fotografie dětí zatčených během protestu v Birminghamu

3. Porovnání a zápis do tabulky

Pramen	Co říká o síle nenásilí?	Jak mohl ovlivnit americkou společnost?
Projev MLK		
Dopis z vězení		
Fotografie dětí		

4. Diskuse a přemýšlení

- Který z pramenů tě nejvíc zaujal? Proč?
- Co mělo podle tebe větší sílu – slova, činy nebo obrazy?
- Co je potřeba k tomu, aby nenásilí fungovalo?

5. Závěrečné shrnutí – přečti si kontextualizační text a vyplň následující 3 body:

Jaký byl hlavní důvod (příčina) protestů, které jsi dnes zkoumal/a?

Jaký měl nenásilný odpor účinek (důsledek)?

Jak se podle zdrojů projevovala síla nenásilí?

Vazba na klíčové kompetence

Název KK Složka KK Kód OVU	Znění OVU	Vzdělávací strategie
KK k občanství a udržitelnosti Zohledňování propojenosti světa KOB-ZPS-000-ZV9-001	Zohledňuje vzájemnou propojenost jevů, situací a výzev v okolním světě z hledisek sociálních, ekonomických, kulturních, politických a ekologických.	- vytvářím zadání, při jejichž řešení žák porovnává různé formy jednání v rámci společenských konfliktů (např. násilí vs. nenásilí) - podněcuji žáky ke kladení otázek směřujících k hledání příčin a důsledků společenských konfliktů a změn - využívám prameny, které vedou k uvědomění si hodnot, postojů a strategií historických aktérů - vedu žáky k propojení historických událostí s přesahem do současného světa – např. jakou roli může mít nenásilí v dnešních konfliktech - podporuji porozumění tomu, jak se jednotlivé lidské činy (slova, protesty, symboly) promítají do systémových změn

Metodický komentář pro učitele

Lekce je navržena jako strukturovaná práce s trojicí historických pramenů – krátkými výňatky z projevu a dopisu Martina Luthera Kinga a jednou dobovou fotografií z nenásilného protestu. Cílem je, aby žáci na základě konkrétního příkladu prozkoumali příčinu a důsledek konfliktu a poznali různé podoby jednání v jeho průběhu.

Využívá se strategie kladení otázek, řízené práce se schématem a postupného vedení k reflexi. Všechny úkoly jsou nastaveny tak, aby byly zvládnutelné i pro žáky bez předchozí znalosti tématu – poskytují kontext a omezují abstrakci.

1. Evokace – aktivace zájmu

Začněte promítnutím fotografie dětí zatčených během nenásilného protestu v Birminghamu. Dejte žákům chvíli na tichou pozorovací práci a poté otevřete diskusi:

„Co si myslíte, že se na fotce děje?“

„Jak je možné, že byly děti zatčeny?“

„Jaký mají tyto protesty smysl, když nejsou násilné?“

Žák zde rozvíjí systémové myšlení: hledá příčinu konfliktu a souvislosti mezi jednotlivými úrovněmi společnosti (individuální odvaha vs. politický systém). Vedená diskuse je důležitá – nechte žáky formulovat různé hypotézy a запиšte je na tabuli.

2. Zkoumání pramenů

Rozdělte žáky do skupin (nebo pracujte frontálně) a zadávejte práci se třemi prameny:

úryvek z projevu „I Have a Dream“ (jazykově jednoduchý, hodnotově silný),

citace z Letter from Birmingham Jail (silný etický apel),

fotografie z autobusového bojkotu (všední forma odporu – chůze místo jízdy).

U každého pramene pracujte s otázkami:

„Jaké hodnoty se zde objevují?“

„Jakou podobu má odpor? Je to otevřený konflikt, nebo spolupráce?“

„Co podle vás tento čin mohl vyvolat u ostatních lidí?“

Tím naplňujete vzdělávací strategii klíčové kompetence: podporujete uvědomování si propojenosti hodnot, činů a dopadů.

3. Vyplnění tabulky

Pomozte žákům strukturovat poznatky: společně s nimi vyplňte jednoduchou tabulku. Tabulku lze mít předtištěnou nebo zakreslenou na tabuli. Klidně ji vyplňujte společně s komentáři žáků, kteří nahlas říkají své závěry.

Zvažte, že u slabších tříd nabídnete možnosti výběru – např. formou výroků, které žáci přiřazují k pramenům.

4. Kontextualizace

Přečtete (nebo promítněte) krátký shrnující kontext, který vysvětluje, že protesty vedly ke změně zákonů: zákon o občanských právech (1964), zákon o volebních právech (1965).

Otázky do diskuse:

„Pomohlo to? Co se změnilo?“

„Myslíte, že by se to bez protestů změnilo?“

Zde naplňujete strategii hledání příčin a důsledků, zviditelňujete systémové vazby (od chování jednotlivců k legislativě).

5. Závěrečné shrnutí – strukturovaná reflexe

Nechte žáky samostatně vyplnit strukturovaný výstup. Nedávejte prostor pro volný text – místo toho zadejte:

Jaký byl hlavní důvod protestů?

Jaký důsledek měl nenásilný odpor?

Jak se podle pramenů nenásilí projevovalo?

Ověření probíhá na základě toho, zda žák dokáže z pramenů vyvodit příčinu, důsledek a podobu odporu.

Reflexe kompetence:

Na závěr položte otázku:

„Proč je důležité přemýšlet o tom, jak řešíme konflikty?“

Dejte prostor krátkým odpovědím (lísteček, sdílený Jamboard, lístek na tabuli). Nehodnoťte pravdivost – důležitá je schopnost uvědomění si souvislostí a hodnot.

Popis ověřování

V průběhu a na konci lekce sledujeme, zda žáci:

- porozuměli obsahu pramenů (projevu, dopisu a fotografie) a dokázali z nich získat základní informace o povaze nenásilného odporu;
- pojmenovali příčinu konfliktu (např. rasová nespravedlnost, segregace) a formu protestu (nenásilné jednání – slova, pochody, bojkoty);
- formulovali základní důsledek nenásilných protestů (např. změna veřejného mínění, změna zákonů, větší rovnost);
- rozeznali různé způsoby chování v době konfliktu (odpor, odvaha, mlčení, spolupráce);
- dokázali doplnit jednoduché schéma (tabulka: co vyjadřuje pramen – jak působil na okolí);
- v závěrečném shrnutí jasně odpověděli na 3 cílené otázky (příčina, důsledek, projev), což umožňuje přímé ověření úrovně Na cestě.

Formy ověřování:

Ověřování probíhá zejména prostřednictvím:

- řízené práce se schématem (tabulkou) – sledujeme, zda žáci dokážou vyčíst z pramenů základní informace o podobě nenásilného odporu a hypotetickém dopadu na ostatní;
- strukturace poznatků v jednoduché trojvěté reflexi – příčina konfliktu, forma odporu, důsledek jednání;
- krátké řízené diskuse ve dvojicích/skupinách – učitel sleduje, jak žáci identifikují hodnoty, které aktéři konfliktu zastávali, a jak vyvozují, čím mohl odpor působil;
- ústní nebo písemné sdílení odpovědí na badatelskou otázku – může mít formu výběru s odůvodněním („myslím, že nenásilí je silnější, protože...“);
- sledování schopnosti propojit pramen s významem – např. výrok „Bylo to silné, protože děti protestovaly bez křiku a stejně jim hrozilo zatčení“ ukazuje porozumění smyslu jednání.

Ukázka řešení

Pramen 1 – Projev MLK

„Mám sen, že se budou bývalí otroci a otrokáři moct sejít u stolu bratrství.“

Žákův zápis:

Nenásilí zde vystupuje jako naděje – síla slov.

Projev dodával odvahu a ukazoval, že změna je možná.

Pramen 2 – Dopis z vězení

„Nespravedlnost kdekoliv je hrozbou pro spravedlnost všude.“

Žákův zápis:

King vysvětluje, proč je třeba jednat, i když se to zdá nebezpečné.

Lidé si díky tomu uvědomili, že segregace je problém celé společnosti.

Pramen 3 – Fotografie z bojkotu autobusů

Žákův zápis:

Lidé šli pěšky místo toho, aby se podřídili nespravedlnosti.

Nenásilný odpor vypadal jako obyčejné chování – ale měl hluboký význam.

Příčina protestů: Nespravedlnost vůči černým obyvatelům (segregace, zákazy).

Důsledek: Díky nenásilnému odporu došlo ke změně zákonů.

Podoba odporu: Projevy, pochody, bojkot autobusů – vše bez použití násilí.

Zdroje

1. Projev Martina Luthera Kinga: I Have a Dream (1963)

Wikipedie: Otevřená encyklopedie: *I Have a Dream* [online]. c2025 [citováno 28. 06. 2025]. Dostupné z :
<https://cs.wikipedia.org/w/index.php?title=I_Have_a_Dream&oldid=24897817>

2. Dopis z vězení v Birminghamu: Letter from Birmingham Jail (1963)

Letter from Birmingham Jail. Online. 2025. Dostupné z: https://www.africa.upenn.edu/Articles_Gen/Letter_Birmingham.html. [cit. 2025-06-28].

3. Fotografie z protestu: Děti zatčené během protestu v Birminghamu (květen 1963)

Images from Birmingham – Children's March. Online. In: Civil Rights Movement Archive. 2025. Dostupné z: <https://www.crmvet.org/images/imgbham.htm>. [cit. 2025-06-28].